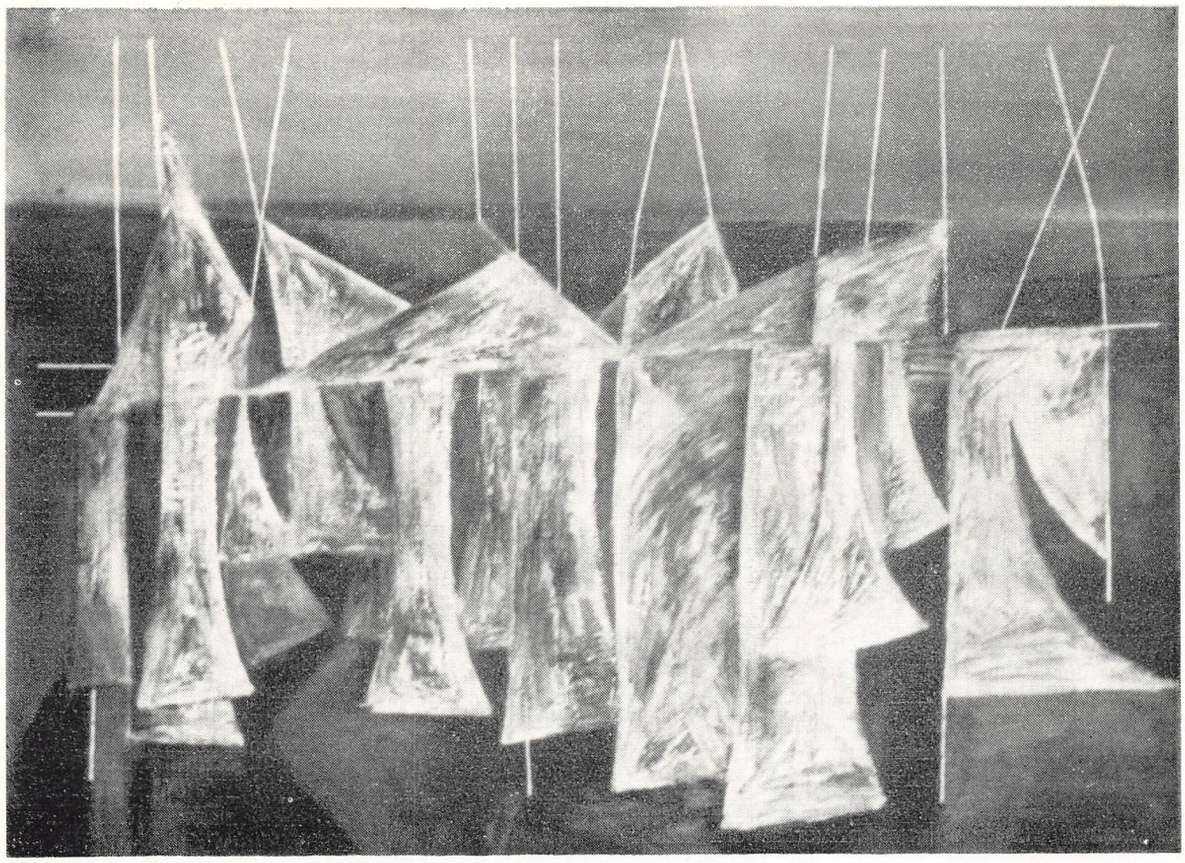

S. VALIUVIENĖ LAIVAI

projektą. 1946 m. vykdama į X – jį Tarp. Moterų organizacijos kongresą, ji pareiškia, kad tik milžiniškos tarptautinės moterų organizacijos įsteigimas tegali pasauliui užtikrinti taiką ir pasiūlo tokios organizacijos planą, E. Balch nuomonės ir įsitikinimai paskleisti jos raštuose. Tarp daugelio kitų, ji reiškė pažiūrą, kad geriausia valdžia būtų ta, kuri valdytų visuotiniu pritarimu. o ne vien tik daugumos pasisakymu. Nes visad reikia vengti mažumą įskaudinti ar ją dominuoti...

Šalia moterų, pasišventusių taikos ar socialinėms problemoms ir gavusioms Nobelio Taikos premiją, dabar stabtelkime prie tų, kurios laimėjo Nobelio Literatūros premiją.

SELMA LAGERLÖF buvo pirmoji, ją gavo 1909 m. Ji gimė 1858 m. Švedijos Varmlando provincijos dvare ir nuo pat vaikystės prisiklausė daug pasakų ir legendų, ir augo laiminga, ligi ją sukrėtė dvi nelaimės: liga ilgus metus ją laikė savotiškai suparaližavusi ir galiausiai ją paliko šlubą; paskui, medžiaginio pobūdžio sunkumai privertė parduoti savo vaikystės bei jaunistės metų dvarą Morbacka. Visa tai Selma labai jautriai išgyveno, nes ji prarado ne tik namų židinį, bet ir vietą, kur buvo susikaupę visi jos vidiniai poezijos lobiai, iš kurių vėliau buvo išausta Gösta Berlingo ir Nilso Holgersono aplinkuma. Norėdama, atpirkti Morbacka, ji pradėjo rašyti.

Besistengdama atgauti dėl ligos prarastą laiką, ji įstojo į Stockholmo mokytojų seminariją, tikėdamasi būti mokytoja. 10 metų išmokytojavusi, galiausiai ji atsidėjo literatūrinei kūrybai. 1887 m. ji susipažino su baronese Sofija Adlersparre, "Šeimos židinio" redaktore, kuri, kaip sakoma, "atrado" Selmą, ją skatino ir gelbėjo. Baronesės palaikoma, S. Lagerlöf parašė "Göstą Berlingą", kuris spausdinamas atkarpoje turėjo nepaprastą pasisekimą, bet išėjęs knyga, prarado skaitytojų palankumą. Po metų jis buvo išverstas į danų kalbą, tačiau nesusilaukė dėmesio. Tik kai baronesės ir jos įtakingų draugių dėka pavyko sudominti garsųjį danų kritiką Georgą Brandesą, kuris, perskaitęs Göstą Berlingą, parašė labai palankų straipsnį apie jį, visa, lyg rankos pamojimu, pasikeitė, nes ji išgarsėjo ne tik Danijoje, bet ir Vokietijoje. Nuo tada Selmos Lagerlöf kūriniai patapo pasaulio literatūra, nes buvo išversti į 30 kalbų ir ligi šiai dienai Gösta Berling tebėra populiariausias Švedijoje romanas.

Gösta Berlingo pasisekimas įgalino Selmą išvykti į užsienį. 1897 m. ji išleido "Antikristo stebuklas", romaną iš Sicilijos aplinkos, kuriame gabiai aprašė italų kaimiečių gyvenimą. 1904 m. pasirodė jos "Kristaus legendos", vaizduojančios Kūdikį Jėzų. Prieš tai išėjo jos didelis romanas "Jeruzalė", kuriame vaizduoja Švedijos provinciją ir lygiagrečiai Šventąją Žemę. Jame pasakojama, kaip būrys ūkininkų pardavė savo sodybas ir išvyko į Jeruzalę laukti "neišvengiamo Viešpaties atėjimo". 1906 m. ji ėmėsi visai kitokio kūrinio — žavingos vaikų pasakos — —"Nuostabių Nilso nuotykių", kurios pirmas tikslas buvo vaikus supažindinti su Švedijos geografija. Dabar viso pasaulio vaikai seka Nilso stebuklingą kelionę, o Pedagoginis muziejus Paryžiuje 1958 m., S. L. 100 metų gimimo proga išstatė rinkinį akvarėlių ir piešinių, atliktų mažų vaikų, kuriuos paskatino šito jos šedevro skaitymas.

1907 m. jai buvo suteiktas Upsalos universiteto garbės daktarės laipsnis, o 1914 m. ji buvo vienintėlė moteris, priimta į Švedijos Akademijos narius.

1908 m. Selma L. atpirko Morbacka, senąjį vaikystės dvarą, ir ten apsigyveno. Tai padaryti ją įgalino Nobelio, premijos lėšos. Dabar Selma Lagerlöf buvo garsi visam pasaulyje. Pagal vieną jos kūrinį buvo parašyta opera "Ekeby riteriai", pagal žymiausius jos veikalus buvo susukti filmai dalyvaujant garsiausiems tų laikų pasaulio aktoriams, garlaiviai buvo pavadinami jos herojų ar jos pačios vardais, leidžiamos atvirutės su jos romanų protagonistų gyvenamų vietų nuorodom, vaizdais ir t.t. S. Lagerlöf mirė 1940 m., tačiau ligišiol ji tebėra žinoma, kaip nuostabi pasakų ir legendų kūrėja, kuria žavisi viso pasaulio jaunimas.

SIGRID UNDSET, norvegė, už savo literatūrinę kūrybą, 1928 m. gavo Nobelio premiją, kurią ji išdalino įvairioms labdaros organizacijoms. Nei savo asmenybe, nei raštais, ji nebuvo panaši į S. Lagerlöf.

Jos gyvenimas, jos kaip motinos, patyrimai buvo sunkūs ir skausmingi. Ji buvo gimusi Danijoje. Jos tėvas — žymus visoje Skandinavijoje archeologas, o motina danė. Sigridė tik ką buvo gimusi, kai šeima persikėlė į Oslo. Vienuolikai metų prabėgus, mirė jos jaunas tėvas, linksmas, inteligentiškas, bet nerūpestingas vyras, palikęs žmoną su trim dukterim be lėšų. Šešiolikametė Sigridė buvo priversta eiti uždarbiauti, kad galėtų padėti saviškiams. Anais laikais darbo sąlygos moterims buvo labai neįprastos, bet Sigrida atidarė horizontus, kurių, kitaip tikrausiai, ji nebūtų pamačiusi: ji pažino dirbančiųjų moterų sąlygas. Ji pasijuto beuždūstanti dirbdama monotoniškoje, priverstinėje aplinkumoje. Norėdama iš jos ištrūkti, ji pradėjo rašyti noveles. Stebėjimus, patirtus ją supusioje aplinkumoje, ji sujungė su norvegų tautosaka, pažinta iš jos tėvo pasakojimų. Tuo ji pelnė stipendiją, ją įgalinusią keliauti po visą Europą. Greitu laiku ji galėjo mesti savo darbą ir visiškai atsidėti literatūrinei kūrybai. Ji atsidūrė Romoje, griežtai priešingam pasaulyje nei tas, kuriame ji ligšiol gyveno. Ten ji susipažino su dailininku Svarstadu ir su juo susituokė. Su juo susilaukė šešių berniukų ir dukters, kuri apsigimė silpnaprotė ir eidama 20 m. mirė.

Tuo metu Oslo vienas norvegas supažindina tautiečius su Prancūzijoje bevykstančiu dvasiniu atgimimu. Ji susižavi juo ir įsijungia į tą judėjimą, kuris katalikybei įkvėpė naują kryptį ir skatino į socialinę veiklą. Jo įtakoje, ji pradeda tyrinėti Norvegijos vidurinių amžių katalikų mistiką ir apie ją sukuria dideles istorines freskas.

Garsiausias tų veikalų yra "Kristina Lavransdatter" (išversta ir į lietuvių kalbą). Jame jausmai jaunos moters, vėliau pražydusios, pagimdžiusios septynis vaikus, niekad nebuvo geriau pavaizduoti, nebuvo labiau sukrečiantys kiekvienai, motinai, kuri naujagimį laikė ant savo rankų. Ji matė diena po dienos vaiką išaugant į vyrą, paskui jį nutolstant, o kartais ir numirštant. Ir greta šitų motinos, tokių stiprių jausmų, karštą, nenutrūkstančią meilę vyrui, su kuriuo ji sujungė savo gyvenimą. Kitas nemažiau garsus jos romanas — "Olav Andunsven", irgi vyksta XIII šmt. Norvegijoje ir jame daug vietos skiriama religiniams išgyvenimams.

Sigridė Undset, bieškodama savęs pačios, 1919 m. perėjo į katalikų tikėjimą. Tas atsivertimas Norvegijoje sukėlė ne tik nuostabą, bet ir didelį skandalą, nes Norvegijoje protestantizmas yra valstybės religija. Tas jos žygio pasėkas dar labiau sutirštino tai, kad jos vyro pirmoji žmona tebebuvo gyva, ir Sigridė norėdama praktikuoti katalikų tikėjimą, turėjo atsiskirti nuo vyro. Ji su vaikais apsigyveno vieno ūkininko namuose netoliese Oslo.

Nuo 1935 m. Sigridė savo straipsniuose pradėjo pulti nacizmą ne tik vietos, bet ir užsienio spaudoje. 1940 m. vokiečiams užplūdus Norvegiją, S. U., būdama 60 m. amžiaus, ant pašliūžų per Laponiją atbėgo į Švediją, o iš ten nuvyko į JAV. Karui pasibaigus, ji sugrįžo į Norvegiją, į savo namus. Juose rado nacių sudaužytus baldus ir stalą, ant kurio ji parašė savo geriausius veikalus.

Karalius Haakonas, didelis jos gerbėjas dėl jos laikysenos karo metu, ją apdovanojo aukščiausiu Norvegijos šv. Olafo ordinu. Mirtis ją užklupo pirma nei ji baigė rašyti šv. Kotrynos Sienietės biografiją. Ji mirė 1949 m. birželio 10 d. ligi galo išlaikius nepaprastą veido patrauklumą.

S. RIOMERIENĖ PARKAS